Juli Vallmitjana

Criminalitat típica local

Llibreria "L'Avenç", Rambla de Catalunya, 24
Barcelona, 1910

CRIMINALITAT TIPICA LOCAL

JULI VALLMITJANA

CRIMINALITAT TIPICA LOCAL

BARCELONA
Tipografia «L'Avenç», Rambla de Catalunya, 24
1910

No s'estranyi el lector de que aquest estudi sigà presentat en forma de conferencia, perquè an aquest objecte estava destinat

SENYORS:

PER l'atracció que l'home sent per descobrir el misteri de lo ignorat, fa que treballi amb el cor ple d'entusiasme. Si no fos aixís, el nostre rastre quedaria desvanescut per les ventades aplanadores de l'indiferencia.

Desitjós d'enfortir d'una manera ben directa les meves observacions, vaig endinsar-me en el lloc ont me pertocava per fer el meu treball, inquirint i fent obra de conquesta al mateix temps.

A mida que mirava i escoltava s'aclarien al meu davant extensos horitzons que la vista no arribava a dominar.

Eren escenes naturals que al meditar-les m'encongien el cor, i converses que al sentir-les despertaven en el meu

intern una grossa repulsió envers aquells sers tant embrutits, anomenats entre ells *gent de la vida*.

Es ben distint l'estudi d'aquesta gent en ple aire al de quan estan reclosos, i, com es natural, es un xic dificil captar-se certa confiança; però dec confessar que va ser-me molt més costós l'estudi dels gitanos catalans, per lo excessivament desconfiats que són: a cada paraula que em deien, pel vocabulari, semblava que's desprenien de part de la seva llibertat.

Entendrem per *gent de mal viure* la que's manifesta publicament, la que fins d'una manera indecorosa s'enorgulleix de la seva perversió, ja conscienta, per embrutiment, o per atavisme. Uns i altres són malalts que ensenyen les seves nafres a la societat.

He fet aquesta petita aclaració respecte al tema per la complexitat que enclou; puix, desgraciadament, n'hi ha de moltes maneres de gent de mal viure.

Una de les coses més remarcables d'aquesta gent es el llenguatge. Al final

d'aquesta conferencia hi acompanyo·l vocabulari perquè pugui estudiar-se detingudament. *Homes de la vida* es per ells titol honorific. Cal observar amb la suficiencia que diuen: — *Es un home de la vida,* o — *Quan vareig tirar-me a la vida.* Aquests són els que regularment parlen millor el caló.

Les paraules pervertides per medi d'una aplicació quasi sempre d'una silaba final, són més usades per la gent jove o els nois que van a robar pel moll, i abans pels trinxeraires. Els de la vida diferencíen amb el nom de *sarauistes* als que van amb els pianos de manubri, els que freqüenten els balls ont solen anar-hi la gent de mal viure, amb la deria de ser guapos i valents, dels que vulgarment en diem *pinxets.*

Seria interminable citar, paraula per paraula, totes les que he recullit; però cal tenir en compte que es indispensable, abans de començar cap observació directa, saber com parlen, perquè ells no s'espontanegen amb aquell que no parla com ells, essent inutil escoltar-los no

sabent el vocabulari, perquè no se·ls entendria.

Aquesta manera particular de parlar pot dir-se que es universal, i fins hi ha algunes paraules que tenen semblança tant en el caló català com en el castellà, francès, etc.

Això es per posar un obstacle a la policia i als confidents, que ells anomenen *xivatos:* en qualsevulga ocasió que vulguin parlar ho faran impunement valent-se del seu vocabulari.

L'apodo es una ocultació dels noms, i es una raresa que s'anomenin pel seu propri. Quasi tots solen fer referencia an alguna circumstancia de l'individuu: *El pito de quaranta, El Pa-amb-oli, El Pallofa, El noi de la veu* (perquè porta una cànula traqueal), *La Pudenta, La Pegadets, La Cap de xubais*, etc.

La manera de vestir-se també·ls preocupa. Algunes vegades semblen obrers: porten americana blava *(jupa)*, pantalons de vellut estrets de baix *(pantols)*, gorra *(tura)*, un mocadoret de seda al coll *(safol*

de sedolla), espardenyes *(ligeras)*, i l'imprescindible faixa negra de gran llargada *(ronda)*.

La faixa·ls es de gran utilitat quan van pel *brinca* per amagar-hi les gallines *(picas)* o els conills *(orelluts)*; advertint que han de tenir una traça especial a l'escanyar-les perquè no cridin i poder-les portar al *puleiu* (lloc ont venen lo robat) vives. Hi ha home que damunt d'ell s'amaga dèu gallines. També solen portar una gran manta *(pullosa)* damunt de l'espatlla quan surten a fer un fet. Prenen una grandiositat en el conjunt de la seva figura que no es extrany que facin por a molta gent.

També·s cambíen de roba quan les circumstancies de l'operació que volen empendre·ls hi obliga, i aixís mateix segons pel *cuento* (mena de robar) que volen fer.

Un dia m'estava en una casa molt freqüentada per aquesta gent, quan entrà un tipo tot esparracat i se n'anà cap a l'interior d'aquella sentina, i al seu darrera seguí una dòna. Al cap de pocs

moments sortí aquesta, i una altra dòna va preguntar-li:

—Què vol aquell?

—Ve a mudar-se per anar a treballar.

No tardà molt a sortir vestit com un senyor, amb coll alt planxat, punys també planxats, vestit de llana, borceguins rossos, etc.

També n'hi ha que van amb blusa blanca *(volanda)*, per l'istil de les que usen els pintors i xavals, o fan el cambi de blusa amb americana curta i coll planxat, per l'istil d'un colegial, i altrés amb roba bruta, com d'haver treballat moltissimes vegades.

No obstant i totes aquestes diversitats externes, poden descobrir-se, es a dir, si es una persona que estigui acostumada, perquè·l seu aire té una expressió caracteristica per condicions un xic dificils d'explicar: depenen molt de l'intuició de l'observador. En aquest art me confiaria més a un estudi practic que al teoric. Es veritat que tenen caracteristiques anatomiques; però, abans de fer una comprovació cientifica, es precís endevinar

el criminal en mig d'una multitut: la qüestió està en fer la selecció. Un cop ja·s posseeix, aleshores re més facil per fer tota mena de comprovacions.

No són solament els calificats com a lladres, la gent de mal viure, sinó també una altra mena de vividors, que, si repugnants són els uns, repulsius són els altres: els que, aparentant un despreci a sa propria vida, exploten amb aquesta apariencia al pobre d'esperit, a l'ànima miserable que no té alè d'enfonsar el ganivet i amb diners vol adquirir lo que no té ni ha de poder tenir com a propri, i la major part de les vegades no veu satisfet el seu sinistre desig, i encara augmenta sa feblesa manifestada envers el *baranda* o *valent,* fent-se a cada instant un subdit d'ell.

He conegut alguns d'aquests que·s diuen *valents,* i d'ells mateixos he sentit explicar les seves repugnants aventures; i era tanta la repugnancia que·m feien, que cada paraula d'ells m'era un insult i cada gest una agressió.

Un que, aturdit per la por més esfereidora, va cometre un repugnant i escandalós crim, a conseqüencia del qual va ser condemnat a mort, s'explicava de la següent manera:

— La nostra carrera no es tant facil com la gent se creu: té moltes contres, sobre tot quan un home ho vol ser de veritat.

I, amb un aire de suficiencia, d'home que tot ho domina, que al seu entorn fins tremolen les fulles dels arbres, va voler-me explicar com havia arribat a fer tanta carrera (?).

— Treballava en una fàbrica. Aquell toc de campana dels dematins em feia tant fastic que quan me ficava al llit ja malehia l'endemà, i vaig dir-me a mi mateix: «Tu tens cap per fer altra cosa. Que treballin els burros! Com que a mi mai m'havia fet por res, vaig pensar que lo millor que podria fer fòra això que·n diem valent. Tirava la vara, la bola, l'espardenyot i l'*àpit* (fuet). La major part són ensenyats meus. M'entero de que en un cafè tenien llogats dos homes

als quals daven cinc duros setmanals a cada un, perquè *burlaven* de debò (jugaven molt). M'hi presento, demano a l'amo i li dic que jo sol volia ser el valent de la casa. Em va contestar que m'havia d'entendre amb ells. «Doncs que surtin», vaig dir jo. «Torneu al·vespre», va contestar-me quan me va veure tant decidit. Efectivament: aquells dos homes eren treballadors de la pedrera i van dir-me que a les males no volien compromisos i que ja podia quedar-me en lloc d'ells. Així vaig començar la meva carrera. Guanyava set duros setmanals. Que n'he guanyats de diners! Abans per les eleccions no·m baixava de trescents duros: ara tot això es mort.

Aquest home no tenia altre càrrec que subjugar a les victimes escamades del jòc que l'amo del cafè explotava.

Ademés del *valent* que intervé en les cases de jòc, hi ha·l *ganxo* i el *papellona*, El *ganxo* es el que va a buscar *apunts* (jugadors), freqüenta teatres, se passeja per la Rambla i entaula conversa amb els

que sab que tenen la debilitat de jugar. El *papellona* es el que juga per compte de la casa. En molts llocs que juguen al *burro* o al *julepe*, devegades, de vuit jugadors, tres són de la casa, i el *groupier* també té l'habilitat de preparar les cartes; combinacions que ells m'han explicat i no he volgut recordar.

El càrrec de valent de cafè concert es per ells el *summum* de la gloria. Això·ls val l'admiració de les dònes que freqüenten aquells establiments per negociar l'amor; i ells, seduits per les falagueres rialles de les prostitutes, se passegen ufans, amb passos aplomats, amunt i avall, com si tots els concurrents estessin a les seves ordres. Espectacle repugnant que ja s'olvida.

Explicaré,—per donar una petita idea de l'importancia que entre ells té·l ser valent de cafè, sobre tot si es de cafè cantant o concert,—la lluita entre dos sers d'aquesta mena.

Hi havia un valent que cobrava de dos cafès concerts. L'un d'ells era·l més important de la ciutat, i per aquest motiu

el més cobdiciat. El sostindre aquest càrrec li havia costat un sens fi de lluites, de les quals, més o menos ferit, n'havia sortit vencedor, deixant sempre a les víctimes amb l'únic consol d'una venjança no llunyana.

Cada lluita d'aquestes originava una activitat en aquell medi, fent créixer la vanitat d'aquella gent.

Com moltes altres vegades, se presentà un pretendent que volia el lloc del que ja·l posseía a copia de fer valenties. El pretendent va dir: «—Jo vui ser el baranda de la casa». L'efectiu va contestar: «—Ho tinc guanyat. Lo mateix te toca fer a tu». Van convenir la baralla, però abans anaren a escullir el lloc, que va ser a la salzereda del Besòs.

Convingut el lloc, van determinar els padrins i l'hora per l'endemà. La lluita tenia de ser amb ganivet, que era l'eina més usada per ells en aquella ocasió. Tots ells, a la part interior de l'americana, en la banda esquerra, hi tenien una butxaqueta ont en posició vertical hi duien el ganivet d'uns vinticinc a trenta centi-

metres de llarg, amb vaina de cuiro i manec d'òs o nacre.

Aquest nou desafiament originà tot seguit una grossa activitat: no·s parlava d'altra cosa: els uns daven ja com a certa la mort del pretendent, els altres opinaven en sentit contrari.

Per si podien fer un arreglo, tota vegada que l'un cobrava dels dos cafès, van oferir al pretendent el cafè que no tenia tanta importancia, i ell va contestar: «—Com quedaria jo davant del poble? Jo no torno a Barcelona viu si no queda meu el cafè concert».

Aquell home creia que tota la ciutat se preocupava dels seus actes.

S'efectuà la baralla, el pretendent ferí a l'altre, i ell mateix, en companyia dels padrins, va dur-lo a casa seva, perquè estava molt mal ferit.

Altres dos, per un assumpte per l'istil, era tant l'odi que·s tenien, que, obcecats, varen tancar-se en una cambra fosca, i allí l'un a l'altre van cusir-se de ganivetades.

Era tanta l'importancia que en certa

epoca, i no pas molt llunyana, tenien aquesta mena de gent, que dirimien les seves qüestions dintre un safreig bastant gran, el qual els servia de camp pera·ls seus desafiaments.

La Cadena es el punt tradicional ont se feien aquestes hassanyes. Està situat al peu de la montanya de Montjuic, una mica més amunt d'ont comença la carretera que va al castell. Fa una volta passant per sota de les cases de menjar que miren a l'est de la ciutat.

Abans d'arribar a la Cadena, i al mig d'un d'aquells camps, hi havia ·l safreig que he indicat. Tots els valents estaven, ajeguts de boca-terrosa, mirant el safreig, i al fons, damunt dels llepissosos rejols, lluitaven, ganivet en mà, estimulats amb els crits dels espectadors, i no podien sortir en no sent que estessin molt mal ferits.

La major part d'establiments ont se fomenta ·l vici mantenien aquesta mena de gent.

A mida que la repressió de les autoritats va ser més seria, fou més redui-

da llur acció. Ja no creien amb allò d'aquell honor. Deia un d'ells: «La justicia·ns condemna, però aquèlls mateixos homes que fan de fiscal et regoneixen que ets un home d'honor; però ells han de sucumbir a lo que marquen les lleis».

Ja no anaven al terreno, sinó que, aprofitant el més petit descuit, disparaven llurs revòlvers, impulsats per una grandissima por que mutualment se tenien; i successos vergonyosos van fer que les autoritats no toleressin les impertinencies que, en perjudici de la moral i de la cosa pública, succeíen descaradament. Si bé encara·n podriem trobar alguns, no són lo que eren ben pocs anys endarrera.

Abocetats lleugerament els *valents*, *ganxos* i *papellones*, faré algunes observacions respecte als que·s dediquen a fer i expendre moneda falsa.

Entre la gent de mala vida són anomenats *els que van pel jungu*, i abans també·n deien *el percal*; però avui s'usa

més la primera denominació, i fins alguns ignoren el segon calificatiu.

De *jungu* n'hi ha de dugues menes: de fort i de fluix. El primer es l'encunyat, i, per lo tant, es de materia més dura, com el llautó i l'aram, i fins la mateixa plata. Els més practics procuren fer-la com més bona millor, perquè els-e siga més ductil a l'encunyació, i també per evitar el platejar-la per assimilar el to. En aquest cas el suposat negoci pren un altre aspecte. No es el public qui ha de rebre les conseqüencies, no són els quinzenaris, ni·ls manifestats com a gent de mal viure, encara que·ls uns i els altres sofreixen la mateixa depressió moral.

Veus-aquí un engany que té un doble aspecte: se tracta de quedar enganyat el que vol enganyar. Té·l caracter d'un timo qualsevulga.

El que siga practic en materia d'encunyació prou sab que no surt a compte la falsificació ni fent la moneda bona, a l'extrem de quedar confosa amb la llegitima, perquè, com més bona, més facili-

tats té en l'encunyació i es més facil fer-la circular. Ara si deixés de ser falsificació, que fos feta per compte de l'Estat, aleshores tot cambía, com succeeix aquí amb el paper-moneda, que n'hi ha de fet a l'extranger.

Suposem que un kilo de plata, per terme mig, valgui 100 pessetes. D'un kilo·n surten 40 monedes de 5 pessetes, equivalent a 200 pessetes. Per lo tant, per encunyar resten 100 pessetes.

Els obrers que encunyen medalles guanyen un jornal entre 5 i 6 pessetes. No es pas probable que un home, tot i abdicant de la seva moralitat, s'aconsoli amb el mateix jornal, fent una cosa que segurament, més aviat o més tard, ha de reportar-li greus conseqüencies.

Tampoc es facil que·l gravador, per poc escrupulós que siga, que per un gravat equivalent al dels duros en cobraria unes doscentes pessetes, s'aconsoli cobrant lo mateix per un treball que pot dur-lo a presidi.

Les birolles i feina de manyeria, com tornejar els troquels perquè coincidei-

xin amb les birolles que contenen l'expansió del metall, que fa que per la mateixa pressió quedin gravades dels costats, ja siguen inscripcions o ratlletes, tot això ha de ser fet per un manyà ben practic, perquè d'aquests detalls esdevé 'l perfeccionament. Doncs aquest tampoc serà tant després que no vulgui ser recompensat del risc a que segurament s'exposa. Ara afegim-hi que facilment els motllos s'inutilisen, una petita esquerda 'ls fa inservibles, la plata s'ha de refondre, i per lo tant minva; la gent que ha de tallar i fondre, força, etc.; en fi, tota intervenció es interessada, i un perill constant de l'empresa.

Ja tenim la moneda encunyada, i per posar-la en circulació, qui d'aquesta gent ho farà per menos d'un 10 per 100? I la producció no serà igual que encunyant medalles, que poden fer-se lliurement.

Veus-aquí lo que quedaria de les cent pessetes: una perdua segura, deixant a part la qüestió moral i les conseqüencies de la justicia.

Amb lo que he dit crec que bastarà

perquè·s pugui tenir l'idea de que, baix el punt de vista del negoci, es ruinós per complet, ademés de lo que en sí es repulsiu.

Doncs bé: l'explotació d'aquest negoci s'efectua baix un altre punt de vista.

Hi ha un manyà que farà les eines tant precises que gairebé la moneda·s farà sola (i la major part de les vegades no encunyarien un duro de plom).

I un gravador — que sab tant que la major part dels motllos de la moneda que hi ha en circulació són fets d'ell — que quasi sempre ha treballat a la mateixa Casa de Moneda. Tota aquesta farsa serveix per embabiecar cobdiciosos, que, amb números al davant, veuen el negoci tant clar com el pagès que veu paquets de moneda en lo que no més es sorra o perdigons.

Aquest es el verdader medi que exploten indecorosament certs vividors, i crec inutil explicar centenars de casos.

Amb motiu d'haver disposat el govern l'intervenció de l'Aduana en el trafec intern de la plata, creient que obeía a l'ob-

jecte de reprimir o quan menos de posar obstacles a la falsificació, vaig fer algunes observacions pera evitar part d'aquesta plaga; observacions que no dubto que·s tindran en compte.

Ara bé: la segona part, l'anomenada del *jungu fluix* o *tou*, es la falsificació feta de fosa, valent-se com a sistema més practic de l'acruç, motllos de bronze, que resisteixen el calor de l'estany, plom, zinc i règul. Els que·s dediquen an aquesta mena de falsificació també exploten el secret de fer una fortuna en poc temps, valent-se d'innombrables procediments calificats a sa manera.

Els expendedors del *jungu fluix* solen pagar les monedes: les d'una pesseta *(galata)*, a ral *(rumbi)*; les de dos pessetes o *paselots*, a dos rals, i les de duro, a una pesseta.

Solen dedicar-s'hi molta mena de gent, però especialment quinzenaris i tota la faramalla que·ls volta.

Deixaré de parlar dels diferents procediments de timos, perquè, ademés de

ser una cosa molt ben estudiada pel que tinc l'honor de repetir la meva admiració, com ja vaig fer-ho desde les planes de la meva obra *Sota Montjuic*, D. Manuel Gil Maestre, autor de l'importantissima obra *La criminalidad en Barcelona y en las grandes poblaciones* (1886), com per l'idea ben exacta que tothom ne té per les repetides descripcions que·n fan els diaris, calificats, segons el procediment, amb els noms de l'*enterro*, el *cuento de les barres de London*, el *del português*, del *sueño dorado*, etc, àixís com també les metxeres, gatistes i les que·s dediquen a pendre les arracades de les nenes.

En alguns d'aquests timos, el timat i el timador porten una mateixa fi, però unicament se callfica al que l'inicía.

Parlem dels lladres en algunes de llurs manifestacions, dividint-los en els agrupaments amb que ells mateixos califiquen cada mena de robo. Per donar més caracter a les nostres observacions ens pendrem la llibertat d'utilisar algunes de llurs paraules.

Els del descuit. — La mateixa paraula ja indica que són els que roben aprofitant les distraccions tant dels botiguers com dels carreters, etc. Diuen:

— *Hi entrisquiat en un adrogu deminisquiant un perrot de llonga, i he gresnat carrillo i del aparu li he escarbat un parnil.* (Hi entrat en una adrogueria demanant dèu centims de llonganiça, he dat conversa i de l'aparador he pres un pernil.)

— *D'un carretu de cafil hi quinat un volcu.* (D'un carro carregat de cafè he pres un sac.)

Devegades aquesta mena de furt té per origen la molta miseria, i es exercit pels vagamons que, tot buscant puntes de cigarro i remenant escombraries, prenen lo que poden de les tendetes, i en certs casos són els que no tenen *consorte* (company), o no tenen astucia per una altra mena de *treball* o *cuento*, que es aixís còm s'anomena entre la gent de mal viure·l robar.

Els que van pel brinca. — Aquest es un dels *treballs* que té més perill: es saltar

parets, fer un brinco. N'he coneguts alguns que m'han fet la següent explicació:

—L'anar pel *brinca* té la dificultat de que sempre té mala entrada i mala sortida. Al saltar una paret, un no sab si hi ha algú al *raderacs* (darrera), i un petit soroll a l'*araig* (nit) se fa molt gros. Nosaltres anem per l'aviram i no es recompensat. Després que ja la dus, la qüestió es tornar a saltar, i com per *forata* (fòra) hi ha molt somatent, desseguida·t fan foc.

El que aixís parlava era considerat entre ells com una especialitat per amansir els goços, que, com els gitanos, en caló anomenen *jequel*. Era un xicot alt, ben compartit. Feia pena que dugués aquella vida tant perversa, i ses faccions no demostraven cap caracteristica que fes pressentir un tipo criminal. Era una barreja de bo i dolent, abdugues manifestacions ben extremades.

Compadit i amb l'afany de fer-li veure clar la seva trista situació i el fatal pervindre que ell mateix se preparava, vaig

fer-li algunes reflexions amb la discreció que, com es natural, requereix tractar a l'aire lliure amb aquesta mena de gent, perquè no es igual estudiar un aucell dintre la gabia que en mig del bosc: convé no esquivar-lo, per treure-n el profit que un hom se proposa.

— Deixa aquests barris: això es una miseria, es un sofrir constant. Tu, jove com ets, — vaig dir-li, — podries fer una altra cosa que facilment t'allunyés d'aquí.

— Sí, té molta raó, — va contestar tot commogut; — no·s cregui que no ho pensi.

No podria dir la satisfacció que vaig experimentar a l'escoltar que ell mateix sentia certa repugnancia d'aquella mena de vida.

— Sí: vui anar-me·n d'aquí: tot es una miseria: pallices, quinzenes, no més sofriments. Al menos, si me·n vaig a fòra, sé que, fent un fet bo, guanyo cent vegades més.

No sé si amb la cara que vaig fer va descobrir-se·m el desengany i al mateix temps la compassió de que tingués un

desconeixement absolut d'una bona vida.

Entre ells la perversitat es considerada amb orgull, i fins hi ha ser tant pobre d'esperit que presum de ser lladre sense ser-ho. Per dit motiu deia un *desgraciat*, que es com entre ells s'anomenen (la paraula lladre no l'he sentida mai, sempre *desgraciat* o *de la vida)*:

— Fulano (per exemple·l Pallofa o el Paella) presum de *fatigà* (robar) i va a la *manguela* (demanar caritat).

ANAR PEL TOPU. — Són els coneguts per reventadors de pisos. Segons diuen, aquest treball es el més facil, i un d'ells me deia:

— Puges al pis i truques. Si no responen, treus el *rus* i obres. Ja ets a casa teva. Si hi ha *bronca* (se descobreix), *xales* (fuges), si pots, o, sinó, et deixes agafar: total res: gairebé sempre es per intent de furt.

— Doncs jo—va dir un altre— m'estimo més anar pel brinca, perquè si·t troben el *ganxo* té la carregues dos *brecs* (anys).

Un altre va dir-me:

—Estic estudiant un treball que darà uns trenta duros.

Fins arriben a calcular lo que poden robar, segons ont dirigeixen la falconada. Això no es possible, ni tant sols fer un calcul aproximat: es una ilusió que·s fan ells. Sols es probable en el cas de que·l robo·s fes pel *confiança*.

El que dóna·l *sant*, anomenat *santé*, es el que insinua·l lloc ont se pot anar a robar. Per això solen dir:

—*Sé un sant barbi* (sé un lloc bo per anar a robar).

—*Xamulla* (digues ont es),—contesta l'altre.

Però entre ells hi ha tanta desconfiança com la que·ls tenim nosaltres.

La part d'un robo se·n diu *astilla* i també *raca*.

Me deia una noia que va morir als vint anys d'edat i havia conegut moltissims lladres:

—Sembla mentida que entre desgraciats se *quinin!* (amagar-se part de lo robat).

Semblava que totes les desgracies de

la vida s'haguessin acumulat en aquella pobra noia, divertint-se en fer-la sofrir.

Era un d'aquells sers que, sense posar-hi re de la seva part, seguí les petjades d'un calvari, per cert ben ple de espines. Fins la mort va privar-la de fruir la seva desitjada regeneració.

En la seva vida activa, que diguessim, els lladres se·n servien: devegades duia·l *peu de porc* (escarpa de grans dimensions) sota les faldilles, i devegades *picava de cera* (vigilava) o entrava·l *mulé* (lo robat) al *puleiu* (ont ho van a vendre).

Quan amb l'*escup* (escarpa) no poden obrir les portes, empleen el *peu de porc*, que fa más força.

Quan un robo, per la seva importancia, s'ha de preparar seriament, aleshores cada hu s'ocupa de la feina que li correspon i pren un nom determinat.

L'espasista es el que fa les claus, però abans necessita la *nyapa* (motllo de l'escut) del *pet* (pany), per lo qual s'empleen diferents procediments, com són mastic dur o cera verge, però·l més adelantat i el de més precisió es l'espina de sepia.

Avui aquesta operació té les seves contrarietats, perquè les complicacions dels panys d'engorjar resisteixen l'astucia dels *espasistes,* encara que ells diguin lo contrari.

Del producte de lo robat, o siga·l *mulé* (que en gitano vol dir *mort),* se·n fan parts iguals o mitges parts, segons l'intervenció de l'individuu. Ja he dit abans que també hi ha·l *santé,* que es el que proposa o dirigeix el fet.

PEL CONFIANÇA.—Es que han introduit una persona a la casa, ja siga en calitat de servei, que es el que més prefereixen, o que per qualsevulga altre pretext tingui certa impunitat, i aixís enterar-se de la disposició interna del magatzem, fàbrica o habitació. Seria interminable explicar casos d'astucia de que s'han valgut per portar a terme el seu intent.

Quan porten de cap una mala intenció, gairebé se·ls coneix per la manera que tenen de parlar entre ells. Esquivats i recelosos, surten per fòra de la ciutat, o no se·ls veu perquè estan en algun terrat o a les habitacions de les seves dònes.

Sortosament rares vegades els nostres lladres arriben al crim per portar a terme les seves malifetes. No obstant, no retrocedeixen davant del més gros perill, tant per entrar com per fugir. Quantes vegades, i sobre tot pels barris de la ciutat vella, perquè allí es el lloc ont poden fer-ho, se deixen anar del terrat al pis que volen, escorrent-se per la corda del pou i saltant cels-oberts que ningú endevinaria que cap ser humà fos capaç de fer un salt de tanta llargada en una alçada que es un abim!

Aquests dos aspectes del robo, el *topu* i el *brinca*, són els més generals, incloent-hi 'ls que roben *farga dels camps* (roba dels terrats).

— *D'un camp hi escarbat un nuvol, una llima, un safol de sedolla i dos rots.* (D'un terrat he pres un llençol, una camisa, un mocador de seda i dos mocadors de butxaca.)

Hi ha home *santé* que té organisada una pandilla de *xevalets* (xicotets) de dotze a setze anys, que baix la seva direcció van per *bordas de forata* (cases de

fòra) o *bordas de peixols*, i com a guineus afamades roben sense mirar obstacles ni perills.

Per la seva inexperiencia solen ser de caracter desvergonyit i fins provocadors; planten cara a tothom, i són perillosos per l'impunitat que abriga l'ignorancia.

Vaig fer-me carrec del seu desvergonyiment al veure-n un, que tot just deuria tenir dotze anys, que amb un ganivet a la mà volia agredir a una dòna que l'havia renyat. Per cert que·l renom corresponia bé al seu aspecte fisic: li deien el *Gat sec*, i tot ell era un nervi.

Els timbes.—Són els que roben rellotges *(parlus)*, agulles *(pinxes)* i moneders *(tanques)*.

El *timba*, com en els demés robos, porta·l seu *consorte* (company), i l'un a l'altre·s fan de *tapia*, segons l'agilitat del que *adinya·ls bastos* o *els greps* (ficar els dits per robar).

Quasi sempre solen aprofitar les aglomeracions de gent, en les entrades als teatres, en els tranvies, etc.

Van dos, per exemple: el *tapia* pro-

cura tapar al seu *consorte* o provoca un esvalot. El més petit incident l'aprofiten, una trepitjada, i fins aparenten un atac de nervis. Moltes vegades fan veure que·s barallen, a fi de distreure la gent. Si·l *consorte* està distret o no s'atreveix, l'altre, en veu baixa, li diu: — *Tèntal* (butxaqueja-l). *Escàrbali·l parlu* (prenli·l rellotge). *Murcíllali* (fer una violencia a l'anella que porta·l rellotge, que regularment s'aguanta per la pressió d'ella mateixa, o també trencant la cadena).

Si·l *consorte* s'entreté en voler robar a una dòna que tingui l'aspecte de treballadora, l'altre li diu:

— No la tentis, que es *pudadora*.

Si es *sainista* (carterista), el sistema es el mateix, amb més o menos finesa, segons les condicions de l'actor. Aquests apuren tots els recursos, encara que·ls costi molt la preparació. N'hi ha que per medi d'obstacles que semblen incidentals fan anar al que volen robar per allí ont els convé. Solen dir:

— *Vull servi aquell que parbera la*

saina (vui pendre la cartera que porta aquell home).

—*Xalem, que ja la parberu* (fugim, que ja la tinc). *Pinxera lo que xinela* (mira lo que hi ha). *Un sac* (mil pessetes.

Quan, per exemple, per medi de conversa, duen an algú a un lloc a proposit, ja siga per atracar-lo, ja siga per pendre-li sense que ell se n'adongui, diuen:

—Són *sants portat.*

El perjudicat es el *peringat.*

Si se·ls descobreix (tenen *bronca*), per signar que han de fugir perquè ve *pasma* (policia), fan com si·s desembrassessin el coll *(gest, gest)*, i fins tussen si l'altre està distret. Aquesta senyal també ·ls serveix per *empalmar* lo robat *(empalmar el mulé)*.

Si la policia·ls segueix els passos, no·ls convé enraonar per no cridar l'atenció, i aleshores fan un soroll amb la llengua entre dents i paladar per l'istil d'atiar un gocet *(sté, sté)*, amb l'insistencia que requereix el cas.

Si·l que han robat dormia, diuen:

— *Hi he anat pel suenyo.*

Una mena de robo que no es gaire freqüent es la dels *minadors:* tenen un sens fi d'obstacles que·ls fan fracassar la major part de les vegades, com són la terra, les aigues, etc.

Els atracadors i saltadors de camins tenen un altre aspecte amb la seva manera de vestir. He parlat amb alguns d'ells, i es segur que confien més en l'aturdiment de la victima que en el seu propri esperit.

El que vaig conèixer era un home d'uns trenta-dos anys, esgrogueit i ullerós, i, com la major part d'ells, era tuberculós. La tuberculosis i la sifilis són les enfermetats més generalisades entre la gent de mal viure.

Després d'haver-me demostrat molta desconfiança, perquè creia que jo era un *xivata* (espia), vaig poder-hi enraonar molt més de lo que ell hauria volgut. Va explicar-me tota la seva vida, i amb molt secret va dir-me del poble ont era fill. Vaig prometre-li guardar-li ·l secret i li compliré. De molt criatura, per una

equivocació, varen agafar-lo i el van tancar al pati de la Gardunya. Allí fou víctima de la perversitat i de les obscenitats que s'hi feien; i de la manera que ell les descrivia feia escruixir al més indiferent.

—Allò va ser la meva perdició. Es a dir, perdició, —va replicar; —també sé moltes coses que vostè no sab.

Un que sempre mirava de reull i que tenia la satisfacció de conèixer totes les presons d'Espanya i algunes de França, després d'haver-me explicat atracos, assalts, que havia anat pel *topu* i un sens fi de maldats, com que m'havia dit moltes paraules del vocabulari, vaig voler-li dar una propina, i ell, amb un convenciment extraordinari, va dir-me:

—No, no li admetré pas. Jo pels diners no faig res.

Vaig quedar-me sorprès i avergonyit.

De cap manera podria excloure de la *gent de mal viure* an aquells sers que són un flagell de l'humanitat i que viuen de l'explotació inicua de certes desgraciades

que la fatalitat de la vida fa caure a la més desesperada perdició.

Aquests individuus van ben vestits, llueixen joies i tenen un posat de persona fina i ben educada, i tot lo que ostenten es guanyat de la manera més horrible i repugnant. No són les dònes les que s'exploten elles mateixes: rara vegada deixa d'intervenir-hi l'home, que disfruta aparatosament lo que unes pobres infelices paguen amb la seva vida.

He tingut ocasió d'enterar-me de les intimitats d'aquestes petites presons, ont devegades tres dònes malaltes sostenen una familia amb llurs corresponents vicis.

Hi ha desgraciada que, tot i estant tuberculosa o infectada d'altres enfermetats, recauda de cent a cent vinticinc pessetes setmanals, equivalent a una pesseta per contacte, i altres, en una nit de *verbena*, per exemple, recauden de trenta a quaranta pessetes amb unitats de mitja pesseta.

Ja sé que aquests datos faran l'efecte d'una exageració, però són trets directa-

ment del natural i, per lo tant, molt facils de comprovar.

Doncs bé: la mestressa de la casa cobra la meitat de la recaudació, i, suposant que siguin cent pessetes setmanals, queden a favor de la victima cinquanta pessetes; però aquesta quantitat es nominal, perquè ha de pagar la pentinadora i els vestits que la mateixa mestressa li ven a doble o triple preu; i si a mitja nit vol fer ressopó ha de pagar-se·l de les propines, perquè ella no té mai cap diner.

Per no fer pesada aquesta descripció, acabaré per dir que fins paguen la part de carbó i llum que·ls correspon.

Les hores que diariament empleen en la seva fadigada vida són regularment de les dèu del matí fins a les tres o les quatre de la matinada.

Quina pena fa veure aquells sers estrafets de cara, amagant sota ·l coloret les macadures de les enfermetats, les arrugues de la pell i el to esgrogueit d'una anemia esfereidora! Després que la pobra desgraciada s'ha després de tota honesti-

tat, no ha de tenir cap mena d'escrupol per complaure les aberracions que ajuden a augmentar el capital de la mestressa, i, si no volen cedir de bon grat, devegades han de cedir per força, generalment per abstinencies de menjar. No fa molts anys les tancaven en un soterrani, i en un terrat hi ha una cambra ont se suposa que una mestressa hi tancava les dònes que·s resistien als excessos que proposaven els concurrents.

Però com la llei natural té tant ben disposades les coses, que quasi cap d'aquests sers torturadors tenen una fi normal, totes moren en mig de la més desesperada miseria. Linfatiques, acaben totes els seus perversos dies plenes d'enfermetats que talment semblen un conjunt de venjances dels sofriments que elles han ocasionat.

A la seva cara hi porten escrita la maldat, i, aparentant ser despreses, són avares, hipocrites i supersticioses a l'ultim extrem. Creuen que si·s fa rodar un barret damunt d'una taula, porta desgracia; no hi ha re que cridi tant mal temps

com les flors de paper; segons quines besties no·s poden anomenar, i gairebé totes, per medi de les cartes, saben més o menos lo que vindrà, que sempre es mal temps, i no pensen que elles en sí són una manifestació constant de la maldat.

Cotisen la dòna segons el seu aspecte. Una mestressa deia a l'altra:

—Per quant has empenyat la Rossa?

—Per dos unces.

—Però, que no hi clises? Si·s desfà de dintre! Es un mort: li falta un pulmó.

El que més aturdeix es que en l'actualitat se faci impunement la més repugnant de totes les explotacions.

Què es el furt d'un rellotge o una cartera plena de diners al costat del robo de vides?

Cada vegada que recordo lo que he vist, el cor se·m nua i els ulls se·m neguen de llagrimes.

En una casa que podria citar si fos del cas hi solia veure fins molt tard de la nit una noia que tenia l'aspecte de tenir

vintissís o vintivuit anys. Arrupida al llindar de la porta, apenes tenia alè de cridar als viandants, unic medi de no morir-se de fam. El seu aspecte de malalta feia entristir, i en la seva mirada penetrant s'hi endevinava que dintre d'aquelles runes humanes s'hi amagava una ànima sensible. Pel sol fet de preguntar-li pel seu estat, agraída, va posarme al corrent de la seva situació, endevinant lo que ella deixava per dir. En breus paraules: aquesta desgraciada tot just tenia vint anys. Als setze va casar-se amb un pervers que sols ho féu per satisfer els seus desitjos de la manera més repugnant.

Van tenir una filla, i aleshores ell va fugir, deixant-les a totes dugues en una casa de prostitució, sentina de lladres, abric de gent de vicis repugnants i asqueroses aberracions. Va morir la filla, i ella, esperonada per les necessitats de la vida, no va tenir altre medi que seguir aquella ruta.

Aquella desgraciada s'estava a la porta perquè tenia damunt l'amenaça que si no

pagava la cambra seria llençada al carrer. Arrupida, cridava amb sa veu feble, que se sentia com un plany, perquè de dos en dos rals pogués guanyar les dugues pessetes que devia.

L'endemà s'estava al llit en una cambra que bé podria dir-se·n cova. L'enfermetat li rosegava·l cos, i de tant en tant, en mig d'aquell penós respirar, tossia, i damunt de la confosa blancor dels llençols s'hi descobria·l rastre fatal de la seva enfermetat. Un amic meu va fer tot lo que va poder per salvar-la, més tot fou inutil: al cap de poc temps morí, no deixant altre record que la fe de baptisme de quan la batejaren en la Casa de la Maternitat.

Per aquells mateixos voltants, esperonada per la miseria, s'hi veia una dòna amb part del nas, cara i boca devorat per una supuració, que al mirar-ho feia repugnancia i compassió. Damunt de l'espatlla hi duia una tendra criatura anemica, esgrogueida, adormida, movent-se-li·l cap al ritme de les petjades de la dòna, que escometia als homes.

I, per acabar aquests quadros de miseria, diré que fins una pobra cega oferia les més repugnants obscenitats per trenta o quaranta centims, i a casa la cega hi havia un home que, per medi de la por, els feia donar gairebé tot lo que ella i altres desgraciades guanyaven.

No tinc el més petit dubte de que commouria a l'home més indiferent si li explicava les impressions que he tret d'aquestes afligidores excursions; aspectes de la vida que baten encara amagats sota l'indiferencia humana.

Allí, en aquelles mines de miseria, hi falten les exploracions de la civilisació. Mentres engalanades senyores formen associacions benefiques, tomboles, etc., amb l'unica deria de semblar caritatives, queda aquell barri en el més gran abandonament.

Allí s'hi recull, com aigues mortes, el solatge de la ciutat: ganduls d'ofici, lladres, *maquereaux*, tot hi acut, i, en mig de la més gran immundicia, la miseria confon a bons i a dolents per un igual.

Tampoc podem excloure de la *gent de mal viure* ls pederastes i sodomites. Ningú pot formar-se una idea del gran nombre d'aquests amb que·s veu embrutida la societat. Deixant apart les repugnants aberracions que exerceixen, solen dedicar-se en aquells barris a les feines destinades a les dònes. Deia una mestressa:

— Em fa falta una minyona. No sé si llogar la Xelito o la Maria.

La Xelito era un home i la Maria una dòna.

No fa molt temps que vaig presenciar un moment un ball ont, en nombre de més de vint, anaven disfreçats de dòna, dominant els vestits d'odalisca, i tots imitaven els accionats femenils.

Quin espectacle més repugnant veure aquells sers ostentar voluptuosament la seva aberració!

La major part del nucli de gent de que lleugerament he parlat, quan no estan a la presó, fan vida per aquest barri dels carrers de Mig-dia, Peracamps, Mina, etc. No es que la policia no·ls

esperoni amb molta freqüencia, però com el sistema de les quinzenes es tant ineficaç, per això tots els afanys de la policia quedaran sempre defraudats.

La policia coneix a molts d'aquests individuus de mal viure; però, no trobant-los *infraganti*, ¿què pot fer sinó fer-los passar quinzenes? ¿Com pot agafar a un home com a lladre si, encara que, d'una manera certa, ho sapiga, no pot provar-ho? Es un defecte d'organisació social que no cura la desmoralisació; perquè l'agent de policia molt sovint se veu al seu davant al que fa quinze dies que ha agafat, i perquè la gent de mal viure, encara que vulguin, no tenen temps de regenerar-se. Fins m'atreveixo a dir que les quinzenes són la causa de la perdició de molts homes.

No faré cap disertació per demostrar lo contrari que soc del sistema penitenciari actual, repetint que, en lloc de condemna, ha de ser esmena.

Trenta anys de presidi poden equivaldre a un moment. Si·l malalt no està regenerat moralment, tots els sistemes

celulars, la més refinada reclusió, no podran contenir mai l'esperit d'un home.

Les presons haurien de ser les escoles de redempció. El remordiment es l'unica clau que pot tancar el passat i assegurar un bon pervindre.

La lluita que sostenen alguns individuus es terrible, sobre tot els que tenen una visió clara del mal. Em deia un quinzenari:

—Què puc fer jo, sinó robar? M'hi veig obligat per viure. Quan surts de la presó, tota la policia·t coneix, retratat i medit de tot arreu. Vas a buscar feina. A la que saben que has estat a la presó, ja no·t donen ni·l bon dia. Arribes al vespre que tens fam. Si te·n vas a dormir, la gana i la miseria·t desperten. Què has de fer sinó robar? Cregui-m: el sofrir d'un hom fa despreciar el dels demés.

No fa molt temps que amb tot el cor vaig felicitar al dignissim president de l'Audiencia, D. Bonaventura Muñoz, per la seva idea tant humanitaria com la fundació del «Patronato del liberto».

Hi ha homes que han estat a la presó

per incidents contraris a la seva voluntat, i l'interior d'aquests homes devegades es tant bo com despreciat de la societat. Per què no hem de dar-li la mà al caigut per aixecar-lo? I dic caigut en el sentit extern, perquè en l'intern els homes bons no cauen mai: al contrari, les vicissituts externes fan enlairar-los al més alt grau d'espiritualisació. D'altres n'hi poden haver que sols necessitin el punt d'apoi per sortir-se d'una vida d'embrutiment. No tots han d'esser com aquell que abans he citat que volia sortir-se d'aquí per robar més. Si per executar una força es precís trobar una resistencia, siguem tots plegats aquesta resistencia en bé dels caiguts.

Sent, com he dit, aquells barris o carrers els llocs que freqüenta la gent de mal viure, es allí ont està·l seu medi, creat per ells mateixos; perquè soc dels que creuen que l'home fa·l medi, essent, aquest, una manifestació directa d'aquell; així com per les accions comprenem el caracter de l'home, el medi ambient es el seu fill o manifestador.

Allí poden parlar lliurement de les seves heroicitats; en aquelles sentines esperen que la prostituta hagi fet el seu jornal per compartir-se amb ella amors i diners a cambi, moltes de les vegades, d'alguna palliça que sofreixen resignadament com la cosa més natural.

Aquests homes, en llur intimitat, sobre tot en lo que·s refereix a la part sensual, solen ser brutals, petites feres, ja degut a les continencies forçades a que la vida de reclusió·ls obliga, ja per llur estat de degeneració; i, obrant amb verdadera feresa, mosseguen brutalment a la femella, i fins la maleeixen a l'experimentar l'ultim espasme.

Llurs expansions són el ball, ont presumen de llurs habilitats, per cert ben caracteristiques. La pantomima·ls agrada moltissim, i sobre tot el cinematograf, quan projecta pelicules de crims i robos. Hauria de posar-se una mica de fre an aquestes projeccions que influeixen molt en l'embrutiment de certs esperits febles.

Les dònes de la vida estan orgulloses de tenir per amant a un desgraciat, que

diuen elles; i tot lo que fan, tant en la seva vida com en tots els seus actes, es una mena d'invocació per ell. Es, si·s vol, un romanticisme especial: l'home aparenta estimació i despreci; estimació per fruir-les, despreci per atreure-les; i veurieu lo satisfetes que van quan porten el farcell a la presó quan un d'ells cau. *Ha caigut,* diuen elles d'haver sigut agafat, i *ha sallat,* quan surten de la presó. Quan ells són a la presó *(el tinc allí dalt,* diuen), no·s descuiden mai de dur-los tot lo que poden, i quan són fòra també els donen tot lo que tenen, ajudant-los a embriagar-se i atiant-los al joc.

Els que tenen certa edat no són gens expansius: quasi sempre se·ls veu com capficats; no estan mai fixos en cap taverna: en tot cas a la porta, per mirar sempre qui ve d'amunt i d'avall del carrer.

N'hi ha molts de joves, que roben per un cinquanta per cent de vanitat, i, com he dit abans, n'hi ha que no són aptes i fan veure que són lladres sense ser-ho.

A les dotze del mig-dia solen dinar

per les tavernes, i algunes vegades al sò del piano de manubri ballen i s'alegren fent gestos despectius, i enquietant-se són brutals. Passats aquests moments, elles continuen llur manera de guanyar diners i ells se·n van a jugar o a dormir.

Regularment saben llegir i escriure, i llur lectura predilecta no cal dir que són els successos d'actualitat i tot lo que·s refereix a descripcions de robos i assassinats, etc.

Es mal vista una dòna que, mentres tinga·l seu a la presó, admeti un home de la mateixa mena en lloc de l'altre. No obstant, no se n'estan gens: moltes de les vegades van cambiant d'home a mida que cauen presos, sobre tot si es per causa que implica una temporada més llarga que una quinzena.

Hi ha dònes d'aquestes que són temibles: quan els homes dubten d'entrar en un lloc quan van pel *topu*, elles passen al davant, afrontant tots els perills, disposades a apelar a tots els extrems.

En vaig conèixer una que m'explicava les seves pilleries, les quals, de no

haver tingut medi de comprovar-ho, no hauria cregut mai.

Quan ells havien de fer un robo i tenien dificultat per entrar lo robat *(entrar el mulé)*, anava a amagar-ho en alguna de les coves de Montjuic, les quals no descric pera no ser massa extens. Quantes vegades havia tingut de sostenir lluites amb homes, i ella, ganivet en mà, se sortia de tot! La mort del seu, que deia ella, l'havia feta retirar de la vida; però, per no perdre la costum, vivia amb un lladre.

Una de les coses més caracteristiques són els enterraments i la capta pels carrers, i s'empenyen l'ultim fil de roba per una corona, i tots els que estan en llibertat manifesten el seu sentiment, i homes i dònes van fins al cementiri.

La seva alimentació són coses bastes i de poc preu: perdiu de bè amb patates, conill, bacallà amb moltes especies, i coses que excitin el beure.

Les enfermetats que fan més estragos entre ells són la tuberculosis, sifilis i l'alcoholisme. Per això la major part,

amb tot i ser joves, semblen ja homes vells, i amb les dònes passa lo mateix, que també crec que deu ser degut als excessos de l'alcohol.

Són tantes les impressions que podria explicar, que he procurat fer-ho amb la major brevetat que m'ha sigut possible; perquè això es més propi d'un llibre que d'una senzilla conferencia.

Lo que sempre m'ha extranyat es que tantes eminencies literaries com tenim no s'hagin ocupat d'estudiar aquest aspecte de la vida, ben interessant, plena de tal caracter que sols copiant just el natural poden oferir-se escenes de la vida que mai la pensa les podrà imaginar amb més bellesa; però per molts el natural es la biblioteca.

Allí pot cantar-se la trista cançó dels humils i dels caiguts; allí pot apreciar-se fins ont la vida dels homes pot davallar. Es llàstima que aquest aspecte de la vida no sigui conegut.

No tots són lladres, no tots són gent de mal viure: la miseria es la que extén

les seves urpes, fent rajar llagrimes de sang als pobres abandonats. Ella es la que devora com un monstre famolenc als que, enlluernats per ilusoris pressentiments de les grans ciutats, han vingut caminant per les llargues carreteres; els que aixís mateix fugen de nit, caminant de poble en poble amb l'afany d'acabar aquella ruta penada com la seva vida, refent-se quan tot just oviren les apinyades cases del poblet, l'esperit se·ls refa, i, desvaneixent-se·ls les emboirades esperances, tornen a la seva terra·l cos infectat de les malalties de la metropoli xucladora.

¿Per què fadigar la pensa combinant noveles, si allí cada persona n'es una, tota plena d'accions eventuals, a tal punt, que la més senzilla despertarà moltissim més interès que la combinada mentalment?

Més això es mirat amb cert despreci, es qualificat d'ordinari i fins amb una indiferencia que, si un hom no estés ben convençut dels seus ideals, el farien dubtar; però crec que aquesta indiferen-

cia no es altra cosa que feblesa d'esperit, i potser fins certa falta de pietat, perquè a la vegada que·s fa obra literaria o artistica, per la seva natural conseqüencia·s fa obra de redempció: ensenyar als perduts que van equivocats perquè així trobin el camí de la veritat; i als altres, ensenyar-los els viaranys que la mala vida prepara, coberta per les seduccions que·l vici traidorament ofereix. A demés, es transportar la vida a la cambra d'estudi de l'home cientific, perquè per medi de les accions descrites en tregui les conseqüencies.

Solament prego als que tinguin afició an aquesta mena d'estudis, els quals són ben trascendentals, i no faig referencia a lo que he dit, a lo que·l natural manifesta en trist espectacle; als que siguin estudiants o observadors, i als que se sentin posseits de sentiments altruistes, base fonamental de tot progrés, — que extenguin uns i altres ses benevoles intencions envers la redempció d'aquests desgraciats que amb el seu mal infecten els pobles i ells, per llei natural, en són les victimes

expiatories, que ¡també sofreixen horriblement!

Tingueu compassió d'ells, — com per mida de precaució pels demés vos ho estimaré de tot cor, — i l'humanitat us-e n'estarà agrahida que·ls abrigueu amb el mantell de la vostra pietat.

He dit.

AMPLIACIÓ DEL VOCABULARI

PUBLICAT EN

SOTA MONTJUIC

CALÓ	CATALÁ
Adinyà	Dar
Adrogu	Adroguer
Aigua, Bul, Pudents, Pasma, Bofia, Carga, Bronca	Policia
Alaras	Calçotets
Araig	Nit
Arondo	Enredaire
Aruf	Aram
Astilla	Part d'un robo
Atany	Sargent
Alxanta	Fuig
Banau	Ensopit
Baranduy	Valent
Barise, Baril	Bonic
Barcas	Botines
Bastas, Dàtils, Greps	Dits
Bato, Panan	Pagès
Boc	Escandalós

Bollu, Mec	Pa
Boquis	Boca, Empleats
Borda de péixols	Casa de pagesos
Borda de forata	Casa de fòra
Borela, Cari	Cara
Bua	Por
Bul	Porquería
Burla	Juga
Burlador	Jugador
Burli	Jugà
Burló	Casa de joc
Blatinyi	Blat
Blet	Tonto
Brià	Unça d'or
Brillas	Brillants
Bronca	S'ha descobert
Cabreixarse	Escamar-se
Cabreixat	Escamat
Cabreixa	No se'n fia
Cafil	Café
Calabusanyis	Calaboç
Caldera	Calderilla
Camp	Terrat
Cara-vinagre	Carrabiner
Carregat	Agafat
Carretu	Carro
Castanyas	Els anys de presidi
Cera	Municipal
Cirera, Borrega	Cinc duros or
Coba	Por
Consorts	Companys de furt
Curda, Curdelas	Borratxo

Clapar, Surnar, Curneyar	Dormir
Clisus, Sepias	Ulls
Empalmarlo	Fer pasar l'objecte robat *(mulé)*
Entorban	S'enganyen
Entorbat	Enredat
Escarbar	Pendre
Escup, Escopeta	Escarpa
Esteribel, Estaru	Presó
Estreta	Armilla
Farga	Peces de roba
Faligar	Anar a fer un furt
Fisqueiu	Bacallà
Gabis	Ranxo
Galista	El que abusa
Gànguils	Anells
Ganxo	El que excita que juguin
Galet	Botella
Guindà, Quinà	Enganyar
Guita, Quibis, Pasta	Diners
Grapisés, Jubais, Gaus	Polls
Gresnà	Parlar
Jalata	Pesseta
Jambu	Home
Jamba	Dona
Jupa	Americana
Jurba	Aigua
Jurondu, Balondru	Sereno

Là, Llàmara	Plata
Ligeras	Espardenyes
Lleona, Tòva	Caixa de guardar diners
Llima	Camisa
Llonga	Carretera
Manguela, Manga	Demana
Marca	Dòna
Marcat	Denunciat
Menda	Jo
Mossec	Robo
Mostu	Vi
Mulé	Mort, objecte robat
Nanay	Calla
Nas	Un que fa nosa
Nel	Res, gens
Noria	Corda
Nuvol	Llençol
Panqueya	Correguda
Panquiserà	Passejar
Pantols	Pantalons
Papellona	El que juga per compte de la casa
Papil	Paper
Pastus	Objectes que serveixen per fer enganys
Parlu o *Parlucu*	Rellotge
Peuca	Home
Percal, La junga	Moneda falsa
Pernilaig	Pernil
Pericu	Sifon

Peringat	Amo
Pesantas	Balances
Pet	Pany
Peu de porc	Palanca groixuda per fer saltar panys
Pica en terra o *Pica*	Gallina
Pillre	Llit
Pinrés	Peus
Pinta	Fatxa
Pinxa	Agulla
Pinxera	Mira o vigila
Pirà	Fugir
Pollosa	Manta
Porter, Tanca	Porta-monedes
Potza, Baldra	Butxaca
Puleyu	Out vènen lo robat
Pupila	Que hi veu
Puró	Vell
Pusla o *Trona*	Pistola
Puterotli	Pot
Pringat	Ferit
Raca	Part del robo
Raganyi	Reixa
Randa, Xorc, Xurdé, Pispa, Mossega	Lladre
Roncu	Calaix de quartos
Ronda	Faixa
Rosaris	Cadenes de una porta
Rot	Mocador de butxaca
Rumboy	Bastó
Runcali	Carro
Runquel	Carreter

Saful de sadolla	Mocador de seda
Saina	Cartera
Sallà	Treure, Sortir
Santé	El que proposa un furt
Sornu	Or
Suai	Senyal que ha de jugar el papellona
Tapu	Tapa-boques
Taru, Taribel	Fret
Tasca	Tasca
Tascó, Xulé, Coronés	Duro
Tomaquet	Mingo del billar
Tou	Cotó
Tova	Calaixera
Tura	Gorra
Tragandil, Xaruto	Cigarro-puro
Tralla	Cadena de rellotge
Trucant	Tabac
Truquis	Vigilant
Uaias, Uvanyis	Ous
Ulanyi	Oli
Vespella, Caspilla	Presidi
Volcu	Sac
Xalem	Fugim
Xava, Xaveya	Xicota
Xiscla	Carril
Xivarrera	Campana
Xivata	Xerraire
Xivels, Faicos, Espardenyés	Moços de l'esquadra

Xucola, Xucla	Xacolata
Xunga, Xungaluya	Malalta, falsa
Xuri	Ganivet
Xuripesca	Pren i fuig
Xurberu	Paraigua

Té jindama, té bua. — Tè por.
Li put la muy. — Li fa pudor la boca.
Té mala pinta. — Fa mala cara.
Ha passat per l'escarpinduy. — Ha succeit per una gran casualitat.
Ha entrat per la patilla. — Perquè es valent.
Es un baranda. — Es un valent.
Es un blanc. — Es un covard.
Et darà molta coba. — Et dirà moltes falsetats.
Es un peça. — Es un pinxot.
Adinyali caix. — Pega-li.
Fa taru. — Fa fret.
Va empalmat. — Porta arma.
S'ha fet puró a l'estaru. — S'ha fet vell a la presó.
Morcillà un parlu. — Trencar l'anella d'un rellotge.
Guilla o xapesca, que ve la bronca. — Fuig, que ve la policia.
Han tingut bronca. — Han sigut descoberts.
Habilla parajurbas. — Porta paraigues.
Era bubianés. N'hi adinyarem tres jalatas. — Era vell. N'hi donaren tres pessetes.
Espera la bronca. — Vigila la policia.
Sé un sant barbi. — Sé un lloch bo per robar.
Puxisca 'l bastu. — Tira 'l dit (senyal per robar).
Quin dali! Quina lluvia! — Quina pallissa.
No val una ful de planté. — No val res.
Agrava 'l rus, que anirem a lilà. — Agafa 'l rossinyol, que anirem a robar.

A las bordas o bordanyas. — A les cases.
No tenim cap parnó. — No tenim cap diner.
Tapieja. — Tapa (per robar).
Tapieja, que·l desbrijaré i li escarbaré briga i parlu.—Tapa, que li pendré cadena i rellotgé.
Pel topu. — Reventador de pisos.
Adinya pasta. — Dóna diners.
Ninyi fui. — Una cosa va per l'altra.
Vespellaire dels antics. — Presidari antic.
Ha vingut de vespella. — Ha vingut de presidi.
Tirois de camanró. — Per aquests voltants.
A man ho xamulla tot. — A mi m'ho diu tot.
Es a la purria. — Es a la bassa.
No hi ha pasma. — No hi ha policia.
Mala marcota. — Mala dóna.
Cocu del veri. — Cabo del presidi.
Cocu. — Cabo.
Vui servir aquell que parbera la saina. — Vui anar a pendre-ii la cartera.
Xalem, que ja la parberu. — Fugim, que ja la tinc.
Pinxera lo que xinela. — Mira lo que hi ha.
Ja l'he pinxerada. — Ja l'he vista.
Hi ha vuit sacs. — Hi ha vuit mil pessetes.
Un sac. — Mil pessetes (paper).
M'han pispat el consorte. — M'han agafat el company.
Me l'han pispat marron. — L'han agafat infraganti.
Me sembla que li clavaran una castanyada. — Me sembla que·l condemnaran a molts anys de presidi.
Li adinyaran set o vuit brecas.—Li posaran set o vuit anys.
Pica de cera. — Vigila·l municipal.
Un bruje, Rumbi. — Un ral.
Un talleruc. — Un troç de carn.

He anat pel descuit i he escarbat una peixosa de llanosa. — He robat una peça de llana.

La bofia ha agravat al Rompi. — La policia ha agafat al Rompi.

He anat al molleris i els faicos han vingut al raderacs de manguis. — He anat al moll i els moços de l'esquadra m'han agafat.

Tocant flautes m'han agravat i m'han adinyat un bati que m'han deixat mulé. — Al darrera tocant pitos m'han agafat i m'han pegat, deixant-me mort.

He anat al Suri i he guanyat un parlucu. Sallo a forata i un penca me n'ha adinyat dèu rumbis. — He anat al Soriano i he robat un rellotge. Surto a fóra i un home me n'ha donat dèu rals.

He fet del assalto en una borda. — He assaltat una casa.

Ha pugisquiat la bofia a d'alturrias. — Ha pujat la policia a dalt.

D'un carretu he xinat un volcu de càfil. — D'un carro he pres un sac de café.

He anat pel descuit en una tasca i he guanyat el roncu amb dèu xucs. — He robat el calaix d'una taverna ont hi havia dèu duros.

Aquesta araig hi pugisquiat a d'alturrias de tot i he guanyat un volcu de farga. — Aquesta nit he pujat a un terrat i he robat un sac de roba.

Aquesta araig he sallat de la tasca. — Aquesta nit he sortit de casa.

Al cantu en la tabernosa m'he privat una copanyis de mostu. — A la taverna del cantó m'he begut una copa de vi.

Del gastui me n'he fet perreta. — Del gasto me n'he fet cinc centims.

Un tiroi de sis bordas. — Un carrer de sis cases.

M'he entrisquiat en una drogu demanisquiant un perrot de

llonga i he brisquiat l'aparu, escarbant un parnil i l'he portat al puleyu. — He entrat en una drogueria, demanant dèu centims de llonganiça, he obert l'aparador i he pres un pernil i l'he anat a vendre.

M'han dit a menga que del pernil ne volian adinyar dos xucs. — M'han dit a mi que del pernil me·n darien dos duros.

Al costat de la tasca hi havia una xavala. — Al costat de la botiga hi havia una noia.

Li he xamullat en calu. — Li he parlat en caló.

De mumentanyis n'ha sallat un puró i he gresnat carrillo que·m adinyés dèu sons de xucla. — De moment ha sortit un vell i per entretenir-lo li he demanat dèu centims de xacolata.

D'una pajosa he escarbat una pullosa i un cestu d'ovanyis. — D'una pagesa he pres una manta i un cove d'ous.

Un cop ho tenia empalmat, al sallà he tingut bronca: vinga tocà flautes. — Un cop ho tenia, al sortir la policia ha tocat els pitos.

Al calabusanyis feia una catipén de la purria del costat. — El calaboç feia una pudor de la bassa del costat.

D'allí m'han portat al esteribel i els boquis m'han xamullat que m'adinyarien un dali. — D'allí m'han portat a la presó i els empleats m'han dit que·m darien una palliça.

Jo he xamullat que sallaria. — Jo·ls he dit que sortiria.

A un panàn que m'ha vingut de cara li he escarbat el parlucu de sorno i m'han dit que era fulanyis. — A un home que·m venia de cara li he pres el rellotge d'or i m'han dit que era fals.

El balondru pinxera la escaladuy. — El sereno vigila l'escala.

Habillava una tralla que semblava de là, i era més xunga que de tant fula no n'adinyen re. — Duia una cadena que

semblava de plata, i era tant falsa que no·n donen re.

He escarbat vuit picas, dèu ulleruts, un rot de sadolla i un sàfol de llanosa. — He robat vuit gallines, dèu conills, un mocador de seda i un mocador de llana.

També he escarbat una llima, una tura, una volanda, una jupa, uns pàntols, una estreta i una curbalinyis. — També he pres una camisa, una gorra, una brusa, una americana, uns pantalons, una samarreta i una corbata.

He trobiscat un pinxa de sornu amb brillas. — He trobat una agulla d'or amb brillants.

He escarbat un núvol. — He pres un llençol.

Una marca estava clapant i he anat pel suenyo i s'ha mosquejat. M'ha armat polca, m'he tret el xi i l'he peringada. — Una dòna estava dormint i he anat per robar-la i s'ha despertat cridant. M'he tret el ganivet i l'he ferida.

He sallat amb vuit barès i me n'he anat al burleyu i me·ls han guindats. — He sortit amb vuit duros, me n'he anat al joc i me·ls han guanyats.

Entrisquiant pel raderacs a l'escrit-ta, hi tupit el roncu. Hi havien quaranta perrots, divuit jalatas i tres pàpils de cinc xucs. — Entrant per darrera a l'escriptori he reventat el calaix. Hi havia quaranta peces de dèu centims, divuit pessetes i tres papers de cinc duros.

A un pèixol li he escarbat un tanca fal que·m pansisqueyava que era de la. — A un pagès li he pres un moneder fals que·m creia que era de plata.

A un bòlit, de sota la baldra, li he tupit un tanca de là, amb set jalatas. — A un capellà, de sota la sotana, li he pres un porta-monedes de plata amb set pessetes.

Com pinxeran aquellas marcolas! — Com miren aquelles donotes!

Una lia a la baldra hi habillava espasas i un sàfol de sadolla.

— Una dòna a les faldilles hi duia claus i un mocador de seda.

Borda de leias. — Casa de prostitució.

Adinyemli·ls macucus. — Emmetzinem-lo.

Va de boc estés. — No té cap diner.

No hi pinxera més enllà de la pipa. — No hi veu més enllà del nas.

Són sants portals.—Els han duts expresament per robar-los[1].

Em té tisnat. — Me mira malament.

Em tecan. — Me coneixen.

No la tentis que es pudadora. — No la butxaqueixis que es treballadora.

Picava de cera i els ha dat l'entrada. — Vigilava i els ha dat l'entrada. Això ho diuen quan vènen de fer un robo i tenen por d'entrar al carrer per si hi ha la policia o per dur lo robat.

T'adinyaré un cop de rumboy a la cari. — Te daré un cop de bastó a la cara.

Els hi adinyaren el sant malament. — No·ls varen dar la direcció bé d'ont havien d'anar a robar.

Xamulla carolanyis. — Parla caló.

Anem a agravar mecus. — Anem a robar tontos.

La fui del adrogu ho ha xamullat. — Aquella porqueria de l'adroguer ho ha dit.

Atany als vidres. — Eina per trencar vidres,

Atany per las llaonas. — Raspant per les caixes.

Pel Timba. — Carteres, rellotges, etc., etc.

Sainistas. — Carteristes.

Pel Tiron. — Estirar peces de roba, etc., etc.

Pel descuit. — Pels que estan distrets.

1) Fa referencia quan es un atraco o quan saben que porta diners.

Espantu. — Atracadors.

Encantu. — Robo que 's fa sense company en els tranvies, teatres, etc., etc., fent veure que s'está encantat.

Pel ganxo. — Igual que'l topu.

Pel brinca. — Anar per fòra a saltar parets.

Pels xisclas. — Robar pels trens.

Pel xarco. — Robos del mar *(xarquistas).*

Cambristas. — Robos a bordo.

Anar pel caté. — Entrar per la finestra.

Anar pel suenyo. — Quan hi ha algú que dorm.

Anar pel gaspà. — Quan s'ha de fer un forat al sostre.

S'ha buscat pel gaspà. — S'ha tingut de fer un forat al sostre.

Anar pels camps. — Anar pels terrats.

Anar a cegas. — No saber ont robar.

Pel confiança. — Per medi d'una persona coneguda de la casa.

OBRES DE L'AUTOR

	Ptes.
Coses vistes i coses imaginades (agotada).	
Fent memoria	3
Els Oposats (agotada).	
De la ciutat vella (primera part)	3
Com comencem a patir	1
Sota Montjuic (agotada).	
La Xava	3

EN PREPARACIÓ

SOTA MONTJUIC (segona edició).

De la ciutat vella (segona part).